Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Насоки за добри практики в областта на селективната и индикативната превенция

Определение:

- Селективна превенция – насочена е към групи от хора, за които е установено, че имат рисково поведение по отношение започване на употреба на психоактивни вещества (ПАВ), напр. деца, живеещи на улицата; хора, пребиваващи в институции; проституиращи млади хора; деца от семейства със зависим родител/и и др.

- Индикативна превенция – насочена е към групи от хора, за които вече има доказана употреба на ПАВ.

Програмите за селективна и индикативна превенция се провеждат в общността, ето защо за тях важат основните принципи на превантивната работа в общността:

- Познаване на рисковите и протективните фактори за съответната общност
- Намаляване на въздействието на рисковите и подсилване на протективните фактори
- Работа с формалните и неформални лидери от общността
- Познаване на културните особености на съответната общност
- Ясно дефиниране на целевата група
- Да обхваща периодите на преход (напр. пубертет, преместване в ново училище и др.)
- Ориентирани към семейството (или настойници, възпитатели, изобщо хора, които изпълняват родителска функции) интервенции.
- Колкото по-високо е рисковото ниво на целевата група, толкова по–отрано трябва да започне превантивната работа и да е толкова по-интензивна
- Това трябва да е превенция към употребата на всички видове ПАВ
- Дългосрочност

Специфичното в превантивната работа при индикативна и селективна превенция е, че от една страна имаме конкретен проблем или условия за възникване на такъв, но в същото време не става въпрос за зависимост и все още за лечение в тесния смисъл на думата. Т.е. интервенциите към тези групи от хора са превантивни и едновременно с това терапевтични. Превантивната работа трябва да бъде не стигматизираща и етикетизираща. Хората, към които тя е насочена не трябва да се чувстват така, сякаш са болни и биват лекувани. Работейки в областта на селективната и

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

индикативната превенция много лесно можем да „залитнем” в тази опасност. Друга трудност при този вид работа е, че тези групи от хора обикновено нямат заявка за консултативна и/или превантивна работа. Достъпът до тях трябва да е изключително на базата на силните им страни и развиване на техните възможности и умения за здравословен начин на живот, а не на базата на техните дефицити. Това изисква екипите от професионалисти да са много добре подготвени за осъществяване на социална работа и психосоциални дейности, като използват в работата си различни артистични, рисувателни и други подходи. Разбира се самото рисуване и/или организиране на театрални дейности например, не е превенция, но може да се използва много успешно за въвличане на целевите групи в интересни дейности, в които покрай създаването на един конкретен продукт се развиват различни други умения: за екипно взаимодействие, зряло решаване на конфликти, създаване на трайни и удовлетворяващи връзки в и извън семейството и др. Ето защо професионалистите, които работят в такива програми се наричат по-скоро аниматори отколкото терапевти и консултанти.

Примери от други страни:
Гърция, KETEA - Център за лечение на зависими хора

В областта на индикативната превенция
1. Центрове за тийнейджъри (13-20 г.), които имат проблемна употреба на ПАВ:

- Индивидуално консултиране
- Групова работа
- Фамилна терапия и консултиране
- Професионално ориентиране
- Алтернативи за свободното време

2. Центрове за комплексни услуги (персонал и хора с личен опит), насочени главно към хора без семейна подкрепа, бездомни, хора с криминални прояви:

- Работа на улицата
- Дневни грижи (храна, хигиена и др.)
- Мотивиране за включване в лечебни програми
- Подкрепа на семейството
- Диагностични центрове (медицински грижи)

В областта на селективната превенция
1. Мобилна програма “Пегасос” - Информационни и превантивни дейности из цялата страна, особено в областите, където няма изградени други служби.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

1.1. Превенция без индикации – целевите групи са родители, учители, ученици и студенти, здравни работници, полицаи, местни лидери.

- Индивидуално и групово консултиране
- Организиране на събития

1.2. Превенция по индикация – информация за възможностите за лечение на употребяващи хора и техните семейства.

Великобритания - един от акцентите за обучение на екипите от професионалисти при работа с общности е насочен към категоричното различаване на това какво е и какво не е превенция:

Превантивните програми трябва да са:

- Дългосрочни, психосоциални, немедицински интервенции.
- Програми, които използват интерактивни и активни методи на учене чрез преживяване.
- Програми за развиване на емоционална компетентност, а не само за даване на информация.
- Насочени към различни целеви групи, а не да са насочени само към уязвимите членове на обществото или само към деца и млади хора, т.е. работи се с деца и възрастни (учители, родители, отговорни фактори в местната и държавна власт и др.).

Превенцията не е:

- Четене на лекции, еднократни мероприятия, изложби, филми, мега – спектакли.
- Еднократно участие на външни експерти.
- Срещи с бивши зависими.
- Даване на готови съвети и препоръки.
- Опит за сплашване на младите хора.
- Даване на оценки относно стила и начина на живот на хората.
- Представяне на факти за видовете психоактивни вещества и тяхното действие върху организма.
- Реакция от страна на професионалистите само при наличие на проблем с психоактивни вещества.
- Информация и пропаганда, основана на предразсъдъци.

Готовността на екипите, работещи по превенция за осъществяване на програми не се състои само в тяхното обучение и следване на основните стъпки на стандартите за добри практики. Тази готовност се проявява в

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

нашата ежедневна дейност. Ако се огледаме около себе си, всяка година дейностите, които Превантивно-информационните центрове отчитат са предимно осъществяване на кампании и отпечатване на информационни материали. Самите кампании и информационни материали са основават предимно на стратегията на страха и съдържат: заплашителни рисунки и снимки за вредите от употребата на наркотици, подробни описания за това как се използват веществата и как изглеждат, пропагандни лозунги като: „Не на дрогата", „Живот без дрога" и др. подобни. Този вид материали и кампании са не само неефективни, но могат да бъдат и доказано опасни. Това е установено с редица изследвания в областта на превенцията. Рискът от подобни дейности се крие в това, че младите хора във възрастта, когато започва употребата на наркотици харесват опасни неща и те ги привличат. Това могат да бъдат не само психоактивни вещества, но също така високи скорости, екстремни спортове и др. Това е характерно за тяхната възраст и когато наркотиците им се представят като нещо много опасно ние всъщност провокираме интереса и любопитство им още повече. Ето защо младите хора с рисково поведение и обкръжение (селективна превенция) и тези, които вече експериментират с психоактивни вещества (превенция по индикация) трябва да бъдат включени в дългосрочни програми за развиване на умения за живот без употреба на наркотици. Тъй като това касае най-вече техните нагласи, вярвания и модели на поведение, кампаниите и информационните материали с описаното по-горе съдържание не могат да доведат до качествена промяна в начина на живот на тези групи от млади хора. Ако единствения начин да работим с тях е да ги плашим и да бъдем назидателни и моралистични спрямо начина им на живот, рискуваме много бързо да изгубим доверието им, рискуваме всъщност никога да не направим реален, смислен и човешки контакт - този контакт, който има потенциал да генерира здравословни промени.

Проблемни области в България

Липса на специфично обучение на екипите, които реализират превантивни програми.
Липса на стандарти за обучителни и тренинг-програми за професионалисти, работещи по превенция.
Невъзможност да се осигури външна експертна оценка и супервизия на екипите, които реализират превантивни програми.

Валентина Маринова, психолог
Превантивно-информационен център по проблемите на наркоманиите - София